

CAP A UN MOVIMENT DE CONSCIÈNCIA SOCIAL QUE CANVIÏ EL MÓN

JOSÉ SARAMAGO
PREMI NOBEL

Ningú hauria d'ignorar que els pobles indígenes, no solament de Mèxic, sinó també de tota Amèrica, fins al sud de Xile, han estat humiliats, explotats, reduïts a una condició gairebé infrahumana, abandonats a la seva sort. Els avenços socials que al llarg dels anys s'han anat introduint en la societat mexicana, per exemple, ja que ara es tracta d'aquesta, no han beneficiat mai, mai, no només als indígenes, sinó tampoc a una gran part de la població mestissa. Certes investigacions han demostrat que l'ús de les llengües indígenes està disminuint, i això s'ha entès a Mèxic com una mostra de progrés. És a dir, l'aixafada, el laminat de cultures i tradicions mil·lenàries durant aquests 500 anys transcorreguts des que vam arribar aquí els colonitzadors europeus no ha estat, ni més ni menys, una altra cosa que un genocidi lent, l'intent d'eliminar progressivament l'indígena de l'espai americà, i no només de Mèxic.

I el que està passant aquí ara no és només d'ara, perquè no es pot oblidar que els aixecaments indígenes no són fets que es remunten a 10 o 15 anys enrere: han passat sempre, en el segle XIX van ocórrer, i en el XX van ocórrer, i sempre van ser esclafats reduint els indígenes a la misèria, a la ignorància, a totes les malalties possibles i imaginables, com si s'estigués esperant que el destí, la sort o la fatalitat, com es vulgui dir, netegés d'una vegada per sempre aquesta espècie de lepra, des del punt de vista del dominador, de l'explotador, que seria l'indígena, i que d'alguna forma estaria enlletgint la lluminosa faç de Mèxic.

Què és el que ha passat, què és el que està passant?

Es pot dir: Marcos; sí, clar que sí, Marcos, però no és només Marcos. És tot un *esperit de resistència veritablement sorprenent*.

La resistència dels indígenes sempre ha estat un fenomen que potser tindrà aspectes incomprensibles

per a nosaltres, però és finalment la resistència de qui està i vol continuar estant. Crec que més enllà dels aixecaments i les lluites armades hi ha quelcom molt més fort: una espècie de consciència de si mateix que té l'indígena, i el seu sentit de comunitat. Cada un d'ells és un individu, però un individu que no pot viure fora de la comunitat. La comunitat és la seva força, i això explica que la seva resistència hagi creat aquest moment en el qual ens trobem.

El fet que no s'hagi concretat l'intent d'eliminar-los que va prevaler 500 anys només pot entendre's per aquesta capacitat de resistència absolutament extraordinària que va trobar no solament una expressió solidària entre ells, sinó també una cosa que fins ara no havia succeït: la solidaritat internacional. Marcos, que no es veu a si mateix com a líder, és una finestra a través de la qual es pot mirar tot el que hi ha darrere, i el que hi ha darrere és el que importa, ell no és més que això, una finestra. Una finestra, una veu, un pensament.

Clar, pot dir-se que Marcos s'indianitzà. No sé si s'indianitzà; el problema no és això, però Marcos ha entès el que estava passant. Eduardo Galeano ho assenyala de manera lluminosa quan diu que Marcos va arribar a la selva i no el van entendre, més tard va tornar a entrar i es va perdre en la boira i a partir d'aquí va començar a entendre, perquè va començar a escoltar. I el que està passant és que aquesta veu que aparentment només era la de Marcos es va convertir en la veu dels indígenes de Mèxic. I sobtadament tota la societat mexicana es troba davant una realitat que sí, que allà estava, que donava per descomptada i que si en 500 anys no havia canviat gaire, per què havia de canviar ara.

El que va passar és que tot ha canviat. Mèxic es troba en una cantonada de la seva història i la consciència social sobre això és tan forta, que va bastar per justificar que aquella marxa de 3 mil

quilòmetres fins al D.F. tingués un caràcter triomfal. I més: en el fons, els zapatistes representen la clau que el govern mexicà estava necessitant per resoldre els seus propis problemes. Això no significa que els zapatistes —és clar, i tenim suficient informació per saber-ho— s'organitzin en partit polític; no ho faran. No. Perquè la veritat és que Mèxic, de partits polítics, ja en té. *El que li falta és un moviment social que en aquests moments només pot estat encarnat pel zapatisme.*

Fa un parell de dies Noam Chomsky va dir que *el contagi zapatista pot imprimir un gir al món*. No sóc tan optimista, però el que està passant a Amèrica, no només a Mèxic, pot ser decisiu per al futur d'aquesta part del món. No tinc el menor dubte que hi ha una influència claríssima del zapatisme segurament en moltes altres parts, que es dona per una raó molt senzilla: falten idees al món i moltíssima gent s'adona que *aquí, a Mèxic, a la selva Lacandona, van néixer idees noves*. No sabem quin futur podran tenir, però són idees noves. I això és el que necessitem.

M'agradaria ser tan optimista com Chomsky, però hi ha un problema que hem de resoldre: *el problema de la democràcia*.

El que estem anomenant democràcia —i el discurs alimentat sobre això pels polítics i els mitjans de comunicació, aquesta certa retòrica de la que tots fem més o menys ús— és en el fons *una fal·làcia*. No passa de ser una façana. Les institucions estan allà, funcionen els parlaments, els governs, els tribunals, però tot això no té res a veure, i a més mai va tenir res a veure en el passat, fins i tot a l'antiga Grècia, amb aquesta idea, aquesta fórmula perfectament admirable però utòpica, de la democràcia com a govern del poble, per al poble i pel poble. Mai ha estat així, i avui molt menys. Perquè fins ara teníem la il·lusió que el poder polític era la democràcia, així com la relació del ciutadà amb les institucions sobretot mitjançant el vot i les eleccions. Però si mirem la situació en la qual es troba el món avui, és fàcil adonar-se que els governs no manen, que el poder efectiu, real, aquest que està condicionant la vida de 6 mil milions al món, és el poder econòmic concentrat en les multinacionals. Jo dic: *es pot treure un govern i posar-ne un altre si els ciutadans així ho decideixen, però no poden prendre el poder a una multinacional*.

Podria ser tan optimista com Chomsky si el moviment zapatista, o moviments similars —no necessàriament ha d'haver-hi un zapatisme universal—,

expressessin una *consciència col·lectiva mundial* de la situació en la qual ens trobem respecte d'una cosa fonamental en la vida d'una societat: *la qüestió del poder*, de qui el té, per què el té, per a qui i per a què. I és claríssim que el poder multinacional no es preocupa per res de la sort de la gent, només es guia pel lucre. No té una altra explicació el fet que 3 mil milions de persones, la meitat de la població mundial, visquin amb amb prou feines amb 2 dòlars diaris.

De vegades dic que el planeta Mart m'importa un rave; vull dir: *hem de decidir les prioritats*. I des del meu punt de vista la prioritat absoluta és l'ésser humà. El cosmos està allà fa no sé quant temps, un temps que escapa a la capacitat imaginativa sumada dels 6 mil milions d'habitants del món. Per què assaltar-lo ara? El cosmos podria esperar 50 o 100 anys més i no passaria res, al cosmos no li importaria gens. No té sentit anar a Mart mentre una persona a la Terra, una única persona a la Terra, s'estigui morint de gana. El veritablement obscè no és la pornografia; el que és obscè és que es pugui morir de gana. Llavors, sóc menys optimista que Chomsky perquè hem de resoldre el problema del poder.

Crec necessari que es desenvolupi aquest moviment mundial de consciència i el zapatisme pot ser-ne un element, i fins i tot pot afavorir amb el seu exemple l'aparició de moviments similars en altres països, que no busquin la conquesta del poder polític convertint-se en nous partits, que reproduirien el sistema en la mateixa direcció i amb els resultats coneguts. Hi ha indicis d'aquest desenvolupament, Seattle, Davos, Cancún, Washington, Porto Alegre...

Què fer quan una multinacional patenta una planta que té propietats curatives, que la gent estava ja usant? Com si Déu hagués destinat l'explotació d'aquella planta a aquesta multinacional, al cap de no sé quants milers i milers d'anys i ningú protesta.

I on queda la privacitat? Avui el que compta és la targeta de crèdit, res més, el número de la targeta de crèdit; el nom no té cap importància.

Això és expressió del problema fonamental que, al meu parer, és subjacent en el discurs zapatista: és a dir, no entrar en qüestions de competitivitat entre partits polítics, sinó *fer, d'un fort nivell social de consciència, una cosa que pugui canviar el món*. El seu rumb actual ens porta al desastre.